

Belediyelerin Kültürel Faaliyetleri Kapsamında Kütüphane ve Bilgi Hizmetleri: Çankırı Belediyesi Örneği

Prof. Dr. Coşkun Polat

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye, polatcoskun@karatekin.edu.tr

Araş. Gör. Zarife Yıldırım

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye, zarifeyildirim@karatekin.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Kasım Binici

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye, kbinici@karatekin.edu.tr

Öz

Bu çalışmada, halkın kültür ve okuma düzeyini yükseltmek ve kent belleğini canlı tutmak adına belediyelerin kültürel faaliyetleri kapsamında kütüphane ve bilgi hizmetleri konusu Çankırı Belediyesi özelinde ele alınmıştır. Belediye'nin bâlibazırda yürütmekte olduğu hizmetlerin takdir edilen ve aksayan yönleri değerlendirildikten sonra, bu hizmetlerin geliştirilmesi konusunda tespit ve önerilerde bulunulmuştur. Bu bağlamda, Çankırı Belediyesi'nin okumayı sevdirmeye ve kütüphane kullanımını yaygınlaştırma amacıyla yürüttüğü "Tren, Uçak ve Gemi Kütüphaneleri" projeleri tanıtılmış, Belediyenin eğitime katkı sağlama adına il genelinde açmış olduğu "Z Kütüphaneler" ile Dr. Rıfki Kamil Urgan Çankırı Araştırmaları Merkezi bünyesinde oluşturulan kütüphane ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın sonucunda Çankırı Belediyesi özelinde ülkemiz yerel yönetimlerinin kütüphane ve bilgi hizmetlerine yönelik değerlendirmeler yapılmış, sonuçlar ortaya konmuş ve bu hizmetlerin çağın gerektirdiği nitelik ve nicelikte olması için yapılması gerekenlere ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Anabtar Kelimeler: Belediye kütüphaneleri, belediyelerin kütüphane ve bilgi hizmetleri, kent kütüphaneleri, şehir kütüphaneleri, Çankırı Belediyesi.

Giriş

Gelişmiş toplumların en önemli özellikleri kamu hizmetlerini yerine getirmektir, diyen Yılmaz (2009, s.9), kamu hizmeti kavramını “devletin veya kamu tüzel kişilerinin toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamak için yürüttükleri düzenli faaliyetler” şeklinde tanımlamıştır. Bir toplumun değerlerine ve gereksinimlerine yönelik düzenli olarak yürütülen kamu hizmetleri, gelişmiş toplumun inşasında önemli etkenlerdendir.

Devletin ya da kamu tüzel kuruluşlarının yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin içerisinde, somut getirisi olmamasına karşın ülke gelişmişliğine katkı anlamında katma değeri en yüksek olanı kültürel ve sosyal hizmetlerdir. Toplumsal yaşam içinde kültürel hizmetleri ve getirileri kent olabilmeyen hem ön koşulu hem de sonucudur. Kentlerin yönetiminden sorumlu belediyelerin yönetsel yapısında, kültürel işlerden sorumlu birimlerin varlığı da bu koşulun bir yansımasıdır. Burada önemli olan kültürel işler kapsamının halkın ve kentin gelişimine en üst düzeyde katkı sağlama adına nasıl algılandığı ve yürütüldüğüdür. Bilgi toplumu olmanın ulusal kalkınma planları hedefleri arasında yüksek sesle dile getirildiği günümüzde, ülkenin yönetsel yapısı içinde seçilmişliğin ve özerkliğin sağladığı avantaj ile belediyeler, yürütecekleri planlı ve sürekli bilgi ve kültür hizmetleri ile bilgi toplumunun inşasında yönetsel yapının amiral gemisi konumundadırlar. Kültür ve bilgi hizmetlerinin en somut göstergesi ise halkın eşit, serbest ve ücretsiz olarak hizmet aldıkları yerler olan kütüphanelerdir. Gelişmiş ülke kentlerindeki simgesel kütüphane binaları ve buralarda halkın her kesimine yönelik verilen bilgi hizmetleri konunun önemini dünden bugüne yansımasıdır. Toplumun bilgi ve kültür düzeyinin yükseltilmesi adına belediyelerin planlı, kapsamlı ve sürekli kütüphane ve bilgi hizmetleri sunması kent olabilmeyi ile de yakından ilişkilidir.

Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmanın amacı, belediyelerin kültürel hizmetleri kapsamında kütüphane ve bilgi hizmetlerinde farkındalık oluşturabilme adına Çankırı Belediyesi kütüphane ve bilgi hizmetlerini takdir edilecek ve aksayan yönleriyle tanıtmak, bilgi toplumunun inşasında belediyelerin bilgi hizmetlerini geliştirmesine yönelik tespit ve öneriler sunmaktır. Ülkemizde halk kütüphanelerinin belediyelere devredilmesi tartışması

ile birlikte düşünülduğünde, belediyelerin bu sorumluluğu ne ölçüde yürütebileceklerine ilişkin ipuçlarının elde edilmesi, kütüphanelerin idari anlamdaki statü değişiminin getirileri ve olumsuzlukları da çalışmanın ikincil amacıdır.

Çalışma 88.538¹ kişilik merkez nüfusu ile ülkemizin en küçük illerinden Çankırı'da, Belediye'nin verdiği kütüphane ve bilgi hizmetleri ile sınırlandırılmıştır. Çalışmamızın başlangıç noktası Belediyenin, şehrin çeşitli yerlerindeki ilan panolarından duyurduğu “Çankırı Kütüphaneler Şehri Oluyor” sloganı olmuştur. Bu bağlamda belediyenin kitaba ve kütüphaneye dikkat çekmek, okumayı sevdirmek ve kütüphane kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla “fiziksel tematik kütüphane” kapsamında yürüttüğü “tren, uçak ve gemi kütüphane” projeleri orijinal düşünce olarak dikkat çekmektedir. Popülarite anlamında ülkemiz için ilk ve tek olan bu kütüphane projelerinin örnek olması adına tanınması ve tanıtılması da çalışmanın önemini artırmaktadır. Yerel yönetimlerin yaratıcı kütüphane hizmetleri bağlamında çekim gücü olarak kütüphane binası olgusuna yönelik bu değişik yaklaşım, hiç şüphesiz okumaya ve kütüphane kullanımına teşvik için olumlu örnek oluşturmaktadır. Yanı sıra Belediye'nin ilin bazı okullarında “z-kütüphane” adı ile kütüphaneler kurması ve Dr. Rıfkı Kamil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi bünyesinde oluşturulan kütüphanenin “kent kütüphanesi” düşüncesinin bir yansıması olması, Çankırı Belediyesi kütüphane hizmetlerinin araştırılmasında diğer nedenlerdir.

Çalışma, mevcut durumu saptamaya yönelik olmasından betimleme yöntemi ile yapılmıştır. Belediyenin kütüphane hizmetleriyle ilgilenen Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü ile yüz yüze görüşmeler yapıp kütüphane ve bilgi hizmetlerine ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Ayrıca kütüphane hizmetleri kapsamında yürütülen faaliyetlere ilişkin yazılı ve görsel belgeler de temin edilmiştir. Belediyenin kütüphane kurma konusundaki ümit verici yaklaşımlarının, bu kütüphanelerde hizmetlerin profesyonelce ve kalıcı olarak yürütülmesini sağlayacak olan meslek mezunu kütüphanecilerin istihdam edilmesi konusunda olmadığı da yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır.

¹ Merkez nüfusa ilişkin bilgi Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2016). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2015. 27 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr> adresinden erişildi.

Çankırı Tarihi

Çankırı kenti, batıda antik dönemde *Bithynia* (Bitinya), doğuda ise Pontus diye isimlendirilen bölgeler arasında yer alan Paflagonya Bölgesinde bulunmaktadır. M.Ö 3. yüzyılda Grek ve Roma dönemlerinde yaşamış olan çok yönlü bilim adamı Eratosthenes tarafından belgelenmiş olan antik ismi Gangra'dır. Bu isim Kangırı veya Kangarı biçimindeki telaffuzuyla Osmanlı döneminde de korunmuştur. Buna karşın antik bir Luvi ismi olan "Gangra" halk etimolojisine uygun olarak (halkın anlayamadığı isimlere kendi dilinde bir anlam vermeye çalışması) "çan" ve "kırık" kelimeleri kullanılarak Çankırı haline dönüştürülmüştür (İbiş, 2016, s. 1).

Bölgenin ilk halklarının Hattiler, Luviler ve Arzavalılar gibi Küçük Asya halkları olduğu bilinmektedir (Kent Rehberi/Tarihi, 2016). Çankırı'da Helenistik ve Erken Roma Dönemi'ne ait 11 adet yerleşim ve Nekropol alanı tespit edilmiştir. Bu alanlardan üçünün (Çankırı Kalesi, Kurmalar Antik Yerleşimi, Antonioplis (Aydınlar Köyü)) lokalizasyon çalışmaları tamamlanmıştır (İbiş, 2016, s.8).

Çankırı ile ilgili yazılı bilgiler Büyük İskender'in ölümü ile başlar. Bu dönemde Anadolu, Büyük İskender'in generalleri tarafından bölünmüştür ve Paflagonya bölgesi kralların başkenti olduğu için Gangra yeni Paflagonya eyaletinin idare merkezi olarak kalmıştır. Gangra şehri komşu kentler ile mümkün olan her alanda rekabet etmiştir. Kendi sikkelerini basmış ve bu sikkeleri kendi unvanlarını tanıtmak için kullanmıştır. Bu sikkelerin bazılarında "Paflagonya'nın en eski şehri" ve "tanrıların ocağı" ibareleri yer almaktadır.

Tarımsal bakımdan da hayli verimli arazilere sahip Gangra'da Bizans döneminde işletilen tuz mağaraları yörenin endüstriyel açıdan merkez olmasını sağlamıştır (İbiş, 2016, s.9).

Şekil 1. Çankırı Tuz Mağarası ve içerisinde sergilenen tuz heykellerinden bir görünüm.

M.S. 7. yüzyılın başında Sasani istilasına uğramış olan kent, Hükümdar Hüsrevpezir'in bölgeyi zapt etmesiyle İran idaresine geçmiştir. Emeviler döneminde Halife Süleyman tarafından ele geçirilen şehir, sonrasında yeniden Bizanslıların eline geçmiştir (İbiş, 2016, s.10).

1071'de başlayan Türk fütuhata ile Süleyman Şah'ın komutanlarından Kara Tekin tarafından Bizanslılardan alınan şehir süratle Türkleşmiş ve kısa sürede Türk hâkimiyetinin en güçlü bölgelerinden biri olmuştur. Anadolu Selçukluların zayıflaması ile birlikte ortaya çıkan beylikler döneminde Candaroğullarının idaresine geçmiştir. Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra Çankırı ve Kastamonu civarı Timur tarafından Candaroğullarına verilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu kurulduktan sonra da Çelebi Mehmet döneminde Candaroğullarının Osmanlı'ya itaatlerini bildirmesiyle şehir Osmanlı idaresine geçmiştir. Osmanlı'ya sadakatle bağlı olan Kasım Bey'in 1464 yılındaki ölümünden sonra Çankırı, Osmanlı yönetim kademesinde Anadolu Eyaleti'ne bağlı bir sancak haline gelmiştir (İbiş, 2016, s.12-14).

Çankırı ili İç Anadolu ile Karadeniz Bölgeleri arasında bir geçiş kuşağı üzerindedir. Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanan kentin yüzölçümü 7.490 km²'dir (Kuter, 2007, s. 71). İlin topraklarının bir kısmı İç Anadolu Bölgesinde, bir kısmı da Karadeniz Bölgesinde olması nedeniyle iklim, toprak ve bitki örtüsü gibi fiziki coğrafya özellikleri açısından olduğu kadar, bu şartlar altında şekillenmiş olan beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri açısından da geçiş bölgesi özelliği göstermektedir (İbret, 2003, s.55).

180.945 kişi ile nüfus bakımından Türkiye'nin en küçük yedinci ili olan Çankırı kentinin merkez nüfusu da 88.538'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2015). Okuma yazma oranının %94 olduğu ilde toplam 166 okul ve 1.644 derslikte, 1.983 öğretmen 27.914 öğrenciye eğitim vermektedir. Derslik başına düşen öğrenci sayısının tüm öğretim kademelerinde yaklaşık 17 olması eğitim olanakları açısından olumlu bir duruma işaret etmektedir. İlde yaklaşık 13.000 öğrencinin yüksek-öğretim gördüğü bir üniversite vardır.²

Çankırı Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri

Vizyonunu; “Çankırı'yı modernliğin, tarih ve kültür ile bir arada yaşandığı, herkesin içinde yaşamaktan gurur duyduğu, tarih, kültür, turizm, spor ve eğitim alanında önemli bir merkez haline getirme” amacı ile “insana hizmet” anlayışını ilke edinmiş bir belediye olarak hizmetlerini dürüstlük, katılımcılık, sorumluluk, eşitlik ilkeleri çerçevesinde vermek” olarak ifade eden³ Çankırı Belediyesi'nin en büyük dezavantajı, hiç şüphesiz küçük bir il olmasından kaynaklanan olanak sınırlılığıdır. Bunun yanında büyükşehir karmaşasından kaynaklanan sorunlarla uğraşmama ve Başkent'e olan fiziksel yakınlığı Belediyenin güçlü yanları olarak değerlendirilebilir. İfade edilen vizyon çerçevesinde her türlü hizmette olduğu gibi kültür ve eğitim hizmetlerinde de vatandaşlar arasında hiçbir ayırım yapmaksızın, eşit, dürüst ve faydalı hizmet sunma ilkeleriyle halk-belediye işbirliği içinde kaynakların etkin kullanımını da misyon edinmiştir.⁴

Belediye bünyesinde kültür ve eğitim hizmetleri belediye başkan yardımcısına bağlı “Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü” adı ile müdürlük düzeyinde yürütülmektedir. Buraya bağlı başka bir birim de belediyenin okullara yönelik her türlü katkılarını yürütmekte, yanı sıra “Z Kütüphane” adı ve tamamen belediyenin desteğiyle kurulan kütüphanelerin açılması, ihtiyaçlarının karşılanması ve sürdürülebilirliğinin takibini yapmaktadır. Kütüphane ve bilgi hizmetlerinin, Türkiye'deki pek çok belediyede olduğu gibi Çankırı Belediyesinde de ayrı bir birim ile değil kültür ve sosyal işler müdürlüğü bünyesinde yürütüldüğü görülmektedir.

² Çankırı Valiliği, 'Sayılarla Çankırı', 9 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.cankiri.gov.tr/sayilarla-cankiri> adresinden erişildi.

³ Çankırı Belediyesi, 'vizyon-misyon', 9 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.cankiri.bel.tr/sayfa-454/vizyonumuz-misyonumuz.php> adresinden erişildi.

⁴ Çankırı Belediyesi, 'vizyon-misyon', 9 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.cankiri.bel.tr/sayfa-454/vizyonumuz-misyonumuz.php> adresinden erişildi.

Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerde, kültür ve eğitim hizmetlerinin planlanması ve gerçekleştirilmesindeki öncelikli amacın her türlü kültür ve sanat faaliyetlerine, eserlerine destek vermek, farklı sanat dallarında sergiler açmak ve yarışmalar yapmak, düşünsel faaliyetler kapsamında konferans ve paneller düzenlemek, böylece Çankırı halkının kültürel ve sosyal yönden gelişimini en üst düzeyde desteklemek olduğu ifade edilmiştir.

Çankırı Belediyesi Kütüphane Hizmetleri

Çalışmanın başında da anlatıldığı gibi, çıkış noktası “Çankırı Kütüphaneler Şehri Oluyor” sloganıyla şehrin çeşitli bölgelerindeki ilan panolarından duyurulan afişler olmuştur. Çankırı'nın çehresini değiştirecek “18 ayda 18 proje” kapsamında yer alan “Tren, Uçak ve Gemi Kütüphaneleri” projeleri özellikle çocuklar için kitap okumayı cazip hale getirmek, kütüphane kullanımını artırmak adına hazırlanmış ilginç kütüphane projeleri olarak oldukça dikkat çekicidir. Bu kütüphanelere bakıldığında “fiziksel tema kütüphanesi” olma özelliği taşıdıkları görülmektedir. Derme ve fiziksel alan açısından sınırlı olan bu kütüphanelerin gerçek amacının, başta çocuklar olmak üzere tüm Çankırı halkının okumaya, kitaba ve kütüphaneye olan ilgisini artırmak olduğu açıktır. Tematik kütüphanelere gösterilen rağbet, daha kapsamlı ve işlevsel kütüphanelerin Belediye eliyle açılmasına girdi oluşturacaktır. Nitekim esas amacın daha kapsamlı kütüphaneler olduğu ve planlama aşamasında olan bir kültür merkezinde kapsamlı bir kütüphanenin hizmete sunulacağı bilgisi yetkililerle yapılan görüşmelerde paylaşılan bilgiler arasındadır. Aşağıda ülkemizde fiziksel tema açısından ilk ve tek özelliği taşıyan kütüphanelere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Şekil 2. Tren Kütüphanesi'ne ait dış görünüm.

Tren Kütüphanesi

Tren Kütüphanesi TCDD'den kiralanmış bir lokomotif ve iki vagonla oluşmaktadır. Çankırı'nın simgesi olan buharlı trenin Cer Atölyesinde iç ve dış montajı yapılarak Ankara-Kastamonu yolu üzerindeki İstiklal Yolu mevkiine kurulumu yapılmış ve 52. Kütüphane Haftası etkinlikleri kapsamında resmi açılışı gerçekleştirilmiştir.

Gençlere ve çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak ve değişik mekânlarda kitap okumayı sevdirmek adına başlatılan projenin ilk adımı olan ve oldukça ilgi gören tren kütüphanesi projesi, Türkiye'de de bu anlamda ilk olma özelliği taşımaktadır. Tren kütüphanesini günde ortalama 169 öğrenci ziyaret etmektedir. Mekân anlamında dar bir alana sahip olan kütüphanede yaklaşık olarak 700 civarında kitap bulunmaktadır. Kütüphane dermesi özellikle Milli Eğitim Bakanlığı'nın tavsiye ettiği kitaplar ile Belediye'nin okullara kurduğu Z kütüphaneler için satın aldığı eğitici ve popüler eserlerden oluşmaktadır. Kütüphanede henüz kitap ödünç verme işlemleri yürütülememesine karşın öğrenciler vagonlar içerisinde oluşturulan çalışma alanlarında kitap okuyup, ödev ve araştırmalarını rahatlıkla yapabilmektedirler. Kütüphane yalnızca okuma ve araştırma yapma amaçlı bir mekân olmasının ötesinde, çocukların kütüphane kullanımını teşvik etmeyi artırıcı pek çok eğitsel ve kültürel etkinliklere de (örneğin; mandala yarışması, kuklalarla masal anlatımı, sesli kitap, vb.) ev sahipliği yapmaktadır.

Kütüphane dermesine ilişkin basit bibliyografik kayıtlar bir tablolama programında oluşturulmasına karşın profesyonel bir kütüphane yazılımı kullanılmamıştır. Yetkililerin ve kütüphane çalışanlarının bu konuda bilgisinin olmaması dikkat çekicidir.

Kütüphanede biri sürekli, üçü dönüşümlü olmak üzere toplam dört belediye personeli görevlendirilmiştir. Mesleki formasyona sahip kütüphanecinin görevlendirilmemiş olması ve bunun da ötesinde yetkililer tarafından bunun bir gereksinim olarak düşünülmemesi, projenin amaçlanan hedefine ulaşmasının önündeki en büyük engel olarak değerlendirilebilir ⁵.

⁵ Tren Kütüphanesi'ne ilişkin bilgiler Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün bağlı bulunduğu Belediye Başkan Yardımcısı Sayın Muharrem Ovacıklı ile 19 Nisan 2016 tarihinde yapılan yüz yüze görüşmeden elde edilmiştir.

Şekil 3. Tren Kütüphanesi'nin iç görünümü

Uçak Kütüphanesi

Üçlü kütüphane projesinin ikinci ayağı olan “Uçak Kütüphane” için Türk Hava Yolları filosunda uçuş ömrünü tamamlayan Airbus A300 tipi ve 375 yolcu kapasiteli bir uçak 275 bin liraya satın alınmıştır. İstanbul'dan beş parça halinde yaklaşık bir gün süren zorlu bir nakliye sürecinden sonra Çankırı'ya ulaşan uçağın birleştirme, iç ve dış montaj işlemleri belediyenin öz imkânlarıyla yapılmıştır. Uçak kütüphanenin iç tasarımında belediyenin okullara kurduğu Z kütüphanelerdeki tecrübelerinin yansması rahatlıkla gözlenebilmektedir Yapılan görüşmelerde uçağın iç mekânının fiziksel olarak kütüphane ortamına dönüştürülmesi yaklaşık 100 bin liraya mal olduğu belirtilmiştir.¹

Şekil 4. Tren Kütüphanesi'nin iç görünümü

¹ Uçak Kütüphanesi'ne ilişkin bilgiler Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün bağlı bulunduğu Belediye Başkan Yardımcısı Sayın Muharrem Ovacıklı ile 19 Nisan 2016 tarihinde yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde elde edilmiştir.

Kütüphane, şehir merkezinin dışında kalan, ancak çok az sayıda mesire yerlerinin en büyüğü olması nedeniyle halk tarafından yoğun talebin olduğu, içinde piknik ve spor alanları barındıran bir parkın hemen yanı başında konumlandırılmıştır. Kütüphanenin konum olarak halkın boş zamanlarını değerlendirdiği bir alanın yakınında yer alması ve ilgi çekici bir yapı halinde olması kütüphanenin zaman içinde kullanımını artıracak etkenlerdendir. İç tefrişatı tamamlanmasına karşın, henüz resmi açılışı tamamlanmayan kütüphanenin çevre düzenlemesi ve hizmet verecek dermenin teminine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Yapılan görüşmede, burada görev alacak personelin de Belediyenin kendi içinden ilgili personelin görevlendirilmesi biçiminde düşünüldüğü ifade edilmiş, ancak bilgi ve belge yönetimi mezunu kişilerin görev almasının önemli olduğu ve gelecekte mutlaka profesyonel personelin istihdamına ilişkin girişimlerin olacağı gerçeği de dile getirilmiştir.

Şekil 5. Uçak Kütüphanesi'nin iç görünümü.

Gemi Kütüphanesi

Tematik kütüphane projesi kapsamındaki son ayağı olan Gemi Kütüphanesi için Kastamonu Üniversitesi Deniz ve Liman İşletmeciliği Bölümü ile görüşmeler tamamlanmış olup, 27 metre boyunda ve 9 metre eninde, toplamda 243 metrekare olacak bir geminin inşası için antlaşma imzalanmış ve yapımı halen devam etmektedir. İnşası tamamlandıktan sonra, geminin uçak kütüphanesinin yakınındaki parkın içerisinde oluşturulacak yapay gölete yerleştirilmesi planlanmaktadır.² Belediye yetkilileri tarafından üçlü projenin

en önemli ayağı olarak belirtilen Gemi Kütüphanesinin, denize kıyısı olmayan bir ilde görsel açıdan çekim gücünün yüksek olacağı tartışılmaz bir mekânda verilecek olan bilgi ve kültürel hizmetlere olan rağbeti artıracacağı da kesindir. Çankırı Belediyesi'nin orijinal ve yaratıcı kültür ve bilgi hizmetleri olarak değerlendirilebilecek ve henüz ilk ayağı tamamlanmış olan “fiziksel tematik kütüphaneler” yanında özellikle eğitim kuruluşlarına vermiş olduğu kütüphane desteği de önemlidir. Bu kapsamda Belediye, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yürütmekte olduğu Z-kütüphaneler projesine paralel bir düşünce ve aynı adla 25 farklı okula kütüphane kurmuştur.

Z-Kütüphaneler

Milli Eğitim Bakanlığı'nın başlattığı Z-kütüphane projesinden esinlenerek belediyenin kendi çabalarıyla okullara Z-kütüphane adı altında kütüphaneler kurulmaya başlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın şehir bazında açtığı 600'e yakın Z-kütüphane ile kıyaslandığında, sadece Çankırı genelinde belediyenin açtığı 25 okul kütüphanesi oldukça dikkat çekicidir. Belediyenin bu kütüphanelerinden bazılarında Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü de kitap bağışi desteği vermiştir. Ayrıca bu kütüphanelerin bazılarında kütüphane otomasyon programının kurulması ve kitapların katalog kayıtlarının bu programa kaydedilmesi de Bölüm öğrencilerinin sağladığı katkılar arasındadır.

Şekil 6. Z Kütüphane kurulan okullardan birine ait görünüm.

² Gemi Kütüphanesi'ne ilişkin bilgiler Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün bağlı bulunduğu Belediye Başkan Yardımcısı Sayın Muharrem Ovacıklı ile 19 Nisan 2016 tarihinde yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde elde edilmiştir.

Z-kütüphanelerin mobilya ve diğer iç tefrişatının Milli Eğitim Bakanlığı'nın projesi ile bütünleşik olması adına Bakanlığın sağlayıcı firmasıyla irtibat kurulmuş, ancak maliyetin oldukça yüksek olması Belediyeyi kendi imkânlarını kullanmaya yöneltmiştir. Sonuçta mobilya ve diğer iç tefrişat malzemeleri belediyenin kendi atölyelerinde yaptırılarak kütüphanelere kazandırılmıştır³.

Çankırı Belediyesi'nin kütüphane ve bilgi hizmetleri kapsamında ele alınması gereken bir başka girişimi de, kuruluş amacı, yürüttüğü hizmetler ve hedefleri açısından kent belleğinin nüvesini oluşturan bir araştırma merkezi ve burada oluşturulan kütüphanedir. Aşağıda bu araştırma merkezine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Dr. Rifkî Kamil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi

Araştırma Merkezinin yer aldığı bina, şehrin merkezinde bulunan ve Kurtuluş Savaşı yıllarında cephede yaralanan askerlerin tedavi edildiği eski bir hastane binasıdır. Binanın restorasyonu Belediye tarafından 2005 yılında tamamlanmıştır. 26 Ağustos 2005 tarihinde Çankırı ve çevre illerde yaşayıp kent tarihi ve kültürü üzerine araştırma yapan 32 araştırmacı bir araya getirilip Çankırı Araştırmaları Platformu, devamında da bu üyeler arasından Çankırı Araştırmaları Merkezi'nin yönetim kurulu oluşturulmuştur. Araştırma Merkezi 31.08.2005 tarih ve 25 Sayılı Başkanlık Makamı oluru ile resmen kurulmuş ve Atatürk'ün özel doktorluğunu yapan Çankırlı Dr. Rifat Kamil Urga'nın ismi verilmiştir.

Dr. Rifkî Kamil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi'nin kuruluş amacı ve planlanan/yürütülen faaliyetler, kent kütüphanesi oluşturulması düşüncesine işaret etmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda merkezin genel amaçları ise şu şekildedir:

- Çankırı ile ilgili tarihi ve kültürel çalışmalar yapmak, çalışmaları desteklemek, bunları çeşitli iletişim ve yayın organları aracılığıyla paylaşmak,
- Çankırı kültürünün ve geleneklerinin yaşatılmasına katkı sağlamak,
- Çankırı kültürel mirasını ortaya çıkarmak,
- İlgili konuda tarihi, kültürel ve araştırma kurumları ile işbirliği yapmak

³ Z Kütüphanelere ait bilgiler Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün bağlı bulunduğu Belediye Başkan Yardımcısı Sayın Muharrem Ovacıklı ile 19 Nisan 2016 tarihinde yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde elde edilmiştir.

- Ulusal ve uluslararası etkinlikler, programlar, seminerler, sempozyumlar, paneller, konferanslar düzenlemek ve desteklemek,
- Çankırı tarihi, kültürü ve gelenekleri ile ilgili her tür kaynak ve belgeleri toplamak, bunları bilimsel yöntemlerle düzenlemek, incelemek, oluşturulması planlanan Çankırı İhtisas Kütüphanesinde hizmete sunmak,
- Yerel tarih açısından halkın ve araştırmacıların yararlanabileceği yerler (müze, kütüphane, araştırma ofisleri, park, anıt, vb.) oluşturmaktır (Beşirli ve Softa, 2010, s.159).

Araştırma merkezinde Çankırı'ya ilişkin 30 binin üzerinde belge yer almaktadır. Şu an için merkezde belge toplaması ve düzenlenmesi yapılmaktadır. Gönüllülük esasına göre çalışılan merkezde, oluşturulan yönetim kurulu henüz düzenli aralıklarla çalışmamakta ve bu da merkezin planladığı faaliyetlerin aksamasına neden olmaktadır. Merkezin gerçekleştirdiği ve hedeflediği hizmetler şunlardır:

- Sözlü Tarih Çalışması: Tarihi, kültürel, edebi ve akademik sohbet toplantıları,
- Yerel Tarih Yarışmaları: «Haydi Liseliler Tarih yazalım» başlığı ile ödüllü yarışma,
- Sözlü Tarih Treni Projesi: Çankırı Belediyesi Gençlik Merkezi Projesi desteklenmiş, Türkiye çapında 80 projede ilk ona girmiş, Habitat ve Yerel Gündem'den destek almış,
- Proje Değerlendirme Çalışmaları: Çankırı merkezli makale ve eserler incelenerek uygun görülenlere maddi destek,
- Kitap Basım Çalışmaları: Çankırı tarihi, kültürü ve gelenekleri ile ilgili kitapların basılması,
- Çankırı kültürel mirasını koruyucu çalışmalar (Beşirli ve Softa, 2010, s.160-161).

Kuruluş amacıyla belirtilen ve yürütülen çalışmalara bakarak merkezin bir kent kütüphanesinin nüvesini oluşturduğu söylenebilir. Profesyonel bir yönlendirme merkezin kent kütüphanesine dönüşmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır. Görüşülen birimden sorumlu belediye başkan yardımcısı da bunu sözlü olarak ifade etmiş ve Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü de bu anlamda her türlü desteğe açık olduğunu belirtmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Belediyeler, demokratik yönetim yapısında “seçilmiş” olmanın sağladığı ayrıcalık, idari yapılanma ve bütçe kullanımı konusunda da görece serbestlik nedeniyle kamu hizmetleri sunmada avantajlı kuruluşlardır. Ülkemizde 5393 Sayılı Belediye Kanununa⁴ göre belediyeler; “Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi”dir. Sınırlı hedef kitleye yönelik nitelikli hizmetler bağlamında eğitim, kültür ve sosyal hizmetler belediyelerin asli ve katma değer anlamında önemli hizmetleri arasındadır. Kütüphane ve bilgi hizmetleri ise kültür ve eğitim hizmetlerinin en önemli unsurunu oluşturmaktadır.

Çalışmada ülkemizde belediyelerin kültür ve bilgi hizmetleri bağlamında iyi örnek olarak Çankırı Belediyesi kütüphane ve bilgi hizmetleri ele alınmıştır. Çankırı Belediyesi kısıtlı kaynaklarına rağmen ülkemiz için ilk ve tek olma özelliği taşıyan üç önemli proje üretmiştir. Şehir merkezinin çeşitli yerlerine kütüphane olarak hizmet verecek olan tren, uçak ve gemi konulması biçimindeki bu proje Belediyenin okuma ve kütüphaneye verdiği önemin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Fiziksel tematik kütüphane düşüncesinin yansıması proje, “dikkat çekme” ve “özendirme” yönüyle oldukça orijinal girişimlerdir. Bu girişimler kütüphanelerin halkla ilişkiler ve tanıtımı faaliyetleri bağlamında da iyi örnekler arasında gösterilebilir. Tema Kütüphanelerin mekânsal sınırlılığını dermenin ve kullanıcının sayısını doğrudan etkilemekte ve «kısıtlılık» en başat olumsuzluk olarak dikkat çekmektedir. Ancak proje kütüphanelerin amacının halkın okuma alışkanlığı ve araştırma merakını canlı tutmak üzerine odaklandığından, bu kütüphaneler belediyenin konuyla ilgili heyecanının yansıması, gelecekte kapsamlı ve işlevsel kütüphaneler için başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir. Buna karşın, gelecekteki kapsamlı kütüphaneler için başlangıç heyecanının kütüphanelerin işleyiş sürecine de yansıtılması gerekmektedir. Bu bağlamda popüler ve çekici bu kütüphane girişimlerinin ve hizmetlerinin «profesyonel» gözle planlanması ve gerçekleştirilmesi son derece önemlidir. Dermenin seçiminden düzenlenmesine ve hizmete sunulmasında mesleki eğitim almış «bilgi profesyonelleri» görevlendirilmelidir.

⁴ Belediye Kanunu, sayı 5393, kabul tarihi 3.7.2005, T.C. Resmi Gazete, 13.7.2005, sayı 25874.

Tema kütüphanelerde kitap ödünç verme gibi geleneksel hizmetler yanında kitap okumayı özendirici, okuma alışkanlığını teşvik edici çeşitli faaliyetlerin gerçekleştiriliyor olması, “işlevsel ve yaşayan kütüphaneler” düşüncesi adına ümit vericidir. Bu tür faaliyetlerin çeşit ve sıklık olarak artırılması belediye kütüphanelerinin merkezi yönetim kütüphanelerine alternatif mekânlar olması ile de yakından ilişkilidir.

Çankırı Belediyesi, tema kütüphaneleri projesi ile merkezi yönetim halk kütüphanesi hizmetlerini desteklerken, okullara kurmuş olduğu Z-kütüphaneler ile de bu konuda esas sorumluluk sahibi olan Milli Eğitim Bakanlığına, dolayısıyla da ülkenin milli eğitim sistemine katkı sağlamaktadır. Okullarda açılan Z-kütüphaneler bölge halkı ve eğitimciler tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır. Açılan Z-kütüphanelerin hem mekân tefrişatı, hem teknik donanımları hem de dermesi tamamen belediye tarafından karşılanmakta, sürdürülebilirliği yine belediye tarafından takip edilmektedir. Okul kütüphanesi düşüncesi ve uygulaması bakımından son derece yeni noktada bulunan ülkemizde, belediyeler tarafından okullarda kurulan kütüphaneler, kuruluş ve işleyiş kanununda da belirtilen, belediyelerin eğitimin niteliğine doğrudan katkı sağlamasının somut örneği olarak değerlendirilebilir.

Çankırı Belediyesinin kültür ve bilgi hizmetleri bağlamında değerlendirilmesi gereken bir diğer girişim de Dr. Rıfki Kamil Urgan'ın Çankırı Araştırmaları Merkezi'dir. Amaç ve hedefler bağlamında Merkez, kent kütüphanesi/arşivinin düşünsel nüvesi anlamında değerlendirilebilir. Nitekim bu düşüncenin nihai adımı olarak da kent kütüphanesi düşüncesi belediyenin uzun vadeli planları arasında yer almaktadır. Bu konuda profesyonel desteğe olan ihtiyaç bilinmekte ve dile getirilmektedir. Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, kent düzeyinde kütüphane ve bilgi hizmetlerinin profesyonel bakışla planlanmasında önemli bir paydaştır ve belediye de bunu böyle görmektedir.

Belediyeler, yönetsel serbestlik ve bütçe harcama konusunda avantajlı kurumlardır. Kültür, eğitim ve bilgi hizmetleri belediyelerin asli görevleri arasında yer alması bir yana, kent olabileceği ve gelişmiş olma bağlamında olmazsa olmaz hizmetlerdendir. Ülkemizde kütüphane hizmetleri büyük ölçüde Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurumlar aracılığı ile yürütül-

mektedir. Merkezi yönetimin doğasından kaynaklanan hantal yapı, hizmetlerin planlanması ve yürütülmesinde merkeze bağlılık halk kütüphanelerinin önündeki en büyük engeldir. Bu bağlamda yüksek sesle dile getirilen halk kütüphanelerinin belediyelere devredilmesi düşüncesi, belediyelerin yönetsel ayrıcalığı ve iyi örneklerle birlikte düşünüldüğünde oldukça heyecan vericidir. Ancak, iyi örneklerle sahip belediyelerin bile bu konuda bilgi ve tecrübe eksikliği olduğu gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Nitekim Çankırı Belediyesi için maddi anlamda oldukça büyük külfet anlamına gelen tematik kütüphane projeleri, personel istihdamı konusundaki sıradanlık ile işlevsellik ve sürdürülebilirlik konusunda endişeler doğurmaktadır. Profesyonel bakış genel geçer kural olarak temellerin sağlam atılması ve kalıcılık açısından olmazsa olmazdır. Bu nedenle, ülkemiz için kütüphane hizmetleri sisteminin idari yapılanmasından daha öncelikli olan konu, sistemin profesyonel bir bakışla, zamanın ruhuna uygun, planlı ve programlı olarak yapılandırılmasıdır.

Kaynakça

- Beşirli, M. ve Softa, S. (2010). Dr. Rıfki Kamil Urgan Çankırı Araştırmaları Merkezi: Yapısal özellikleri ve çalışma alanları. *Kent Hafıza Merkezleri: Kent İhtisas Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu bildiriler ve tartışmalar kitabı* içinde (s. 158-165). Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- İbiş, R. (2016). *Çankırı tarihi*. 9 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.cankiri.gov.tr/tarih> adresinden erişildi.
- İbret, B. (2003). Çankırı'daki köy adları üzerine coğrafi açıdan bir inceleme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 7, 53-80.
- Kent Rehberi/Tarihi. (2016). *Çankırı Belediyesi Web Sitesi*. 9 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.cankiri.bel.tr/sayfa-12/tarihi.php> adresinden erişildi.
- Kuter, N. (2007). Çankırı kent ve çevresinin turizm açısından değerlendirilmesi". *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 9 (11), 71-77.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2016). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2015*. 27 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr> adresinden erişildi.
- Yılmaz, R. (2009). Amerika Birleşik Devletlerinde belediye hizmetlerine iki örnek. *Türk İdare Dergisi*, 81 (462), 9-37.